

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและประชากรที่มีต่อความต้องการและความพึงพอใจในข่าวสารการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอ ดำเนินสะดวกนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาถึง ความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวกับความต้องการและความพึงพอใจในข่าวสารการเมือง โดยอาศัยทฤษฎี, แนวคิด และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
2. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองและข่าวสารทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจในข่าวสารการเมือง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ในสังคมใดๆ เมื่อมีการรวมกลุ่มขึ้นมาแล้ว ความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระเบียบในสังคมย่อมเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะคนที่เข้ามาอยู่ร่วมกันนั้นย่อมมีความคิดเห็น ความต้องการและผลประโยชน์ต่างกัน จึงต้องมีการจัดกลไกและกระบวนการในการตัดสินใจขัดแย้งของชุมชน ระบบการเมืองจึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นกฎเกณฑ์หรือกติกาของชุมชนนั้นๆ

เป้าหมายของสังคมใด ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางการเมืองของสังคมนั้น ๆ หากสังคมนั้นยังไม่บรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว ย่อมต้องเกิด การพัฒนาทางการเมืองขึ้นมารองรับ เพื่อที่จะปรับแต่งแก้ไขระบบและกระบวนการทางการเมือง

าที่เหมาะสม เพื่อสามารถดำเนินบทบาทในการแจกแจงแบ่งทรัพยากรมีค่าหายากในสังคมได้อย่างทั่วถึง สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์หลัก ในการรวมตัวเป็นสังคมของบรรดาสมาชิกทั้งหลายส่วนใหญ่นในสังคมได้ (ปรัชญา เวสารัชช 2530:407)

การเมืองที่พัฒนาแล้ว ต้องเป็นการเมืองที่มีเสถียรภาพ มีความมั่นคง มีความต้านทานต่อแรงกดดันภายนอก ไม่มีอาการแตกทำลายโดยง่าย และการเมืองที่พัฒนาแล้วย่อมหมายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่พัฒนา มีความสามารถปฏิบัติการกิจได้เหมาะสม กับมีการทำงานที่สอดคล้องประสานกันดีกับองค์ประกอบอื่น กล่าวคือ

1. มีสถาบันการเมืองที่มีเสถียรภาพ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เหมาะสม โดยสถาบันเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น รัฐบาลสามารถคลี่คลายปัญหาปากท้องของประชาชน ไม่มีการทะเลาะแก่งแย่งกันเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น
2. มีกระบวนการทางการเมืองที่เป็นระบบต่อเนื่องและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อม เช่นมีการเลือกตั้งต่อเนื่อง มีกระบวนการคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมเข้าทำหน้าที่ทางการเมือง เป็นต้น
3. มีสมาชิกในระบบการเมือง ซึ่งมีทัศนคติที่สร้างสรรค์สนับสนุนระบบการเมือง สมาชิกต้องยึดมั่นในกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ มีวิจารณ์ที่เหมาะสมในการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้าทำหน้าที่ในระบบการเมือง ใช้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงระบบ หรือกระบวนการทางการเมือง ให้เป็นไปโดยมีผลเสียน้อยที่สุด เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นต้น

หากเราพิจารณา "ประชาธิปไตย" ในแง่ของระบบการเมืองนั้น (Political System) หรือ รูปแบบการปกครอง (Form of Government) อาจตั้งหลักเกณฑ์การพิจารณา ได้ดังนี้คือ (กมล สมวิเชียร 2516 : 5)

1. หลักที่ว่าผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้ปกครองเพราะประชาชนเป็นที่มาหรือ เจ้าของอำนาจในการปกครอง ส่วนผู้ปกครองนั้น เป็นเพียง

ตัวแทนที่ประชาชนให้ไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเอง โดยที่ประชาชนจะใช้ "เจตนาสมัครใจเป็นอิสระ" (Free Will) ของตน ในการเลือกบุคคล นโยบาย และวิธีการในการปกครองตนเอง การใช้เจตนาสมัครใจเป็นเสรีของมนุษย์แต่ละคนจะมีสิทธิโดยสมบูรณ์ตัวของตัวเอง มีความเท่าเทียมกัน ในการใช้สิทธินี้ในทางปฏิบัติ กรรมวิธีของการให้ความยินยอมของบางชน จะแสดงออกโดย "การเลือกตั้ง" เป็นสำคัญ

2. หลักที่ว่าผู้ปกครองจะต้องมีสิทธิ เปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว หลักนี้เป็นการยืนยันอำนาจของบางชนในข้อแรก กล่าวคือ ถือว่าในการที่จะพิสูจน์ให้เห็นโดยแน่ชัดว่า ผู้ปกครองเป็นเพียงตัวแทนที่ใช้อำนาจแทนบางชน หากใช้เป็นตัวแทนของอำนาจนั้นไม่ จะต้องมีกฎเกณฑ์วางไว้อย่างเด่นชัดว่า การเป็นตัวแทนหรือเป็นรัฐบาลนั้นเป็นฐานะที่มีอยู่ได้ "ชั่วคราว" เท่านั้น กล่าวคือ จะต้อง มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญอย่างแน่ชัดว่า การอยู่ในตำแหน่งของผู้ปกครองนั้นจะต้อง กำหนดวาระละกี่ปี วิธีการนี้ นอกจากจะเป็นการแสดงออกซึ่งอำนาจอันมีโดยไม่มีสิ้นสุดของบางชน ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึง อำนาจอันมีโดยไม่มีสิ้นสุดของบางชน และ การแสดงให้เห็นถึงอำนาจอันสิ้นสุดได้ของผู้ปกครองด้วย

3. หลักที่ว่าสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของประชาชน จะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง นั่นก็คือ ต้องมีมาตรการที่จะป้องกันมิให้ฝ่ายรัฐบาลเข้าไปใช้อำนาจละเมิดสิทธิเสรีภาพของชาวบ้าน "สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐาน" (Fundamental Human Rights) นี้ได้แก่ สิทธิในร่างกาย สิทธิในเคหสถาน สิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการพูด เขียนและพิมพ์โฆษณา ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งบางทีเราก็เรียกว่า "เสรีภาพ" การปกป้องคุ้มครองสิทธิดังกล่าว จะต้องเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพจริงๆ เพื่อให้รัฐนั้นมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพจริง ๆ

การที่จะพัฒนาประเทศให้มีรูปแบบประชาธิปไตยที่ดีนั้น ไม่อาจหลีกเลี่ยงหลักการพื้นฐานสามข้อนี้ไปได้ เพียงแต่การพัฒนาบ้านเมืองของแต่ละประเทศนั้นจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัวเพราะสถานะหรือระดับของการพัฒนาการเมืองในแต่ละประเทศไม่เท่าเทียมกัน และจำเป็นต้องมีการตัดแปลงได้ตามลักษณะของแต่ละสังคม ดังนั้นการพัฒนาการเมืองในรูปแบบของประชาธิปไตยของไทยจึงไม่จำเป็นต้องลอกเลียนระบบการเมืองประชาธิปไตยแบบสหรัฐอเมริกา แต่ต้องกลับมาพิจารณาถึงโครงสร้างและกระบวนการการเมืองของไทยว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง

แม้จะมีการพัฒนาโครงสร้าง และกระบวนการทางการเมืองมากเพียงใดก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวก็มีได้เป็นสิ่งประกันว่า ระบบการเมืองโดยรวมจะได้รับการพัฒนา หากสมาชิกของสังคมมิได้มีความรู้ ความเข้าใจและมิได้มีทัศนคติที่เอื้อต่อการพัฒนาการเมืองไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ดังนั้น การพัฒนาการเมืองจึงต้องเกี่ยวพันอย่างแยกมิได้กับการพัฒนาบุคคล ให้มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติการเมืองที่เหมาะสม

สิ่งต่าง ๆ ข้างต้นจะเกิดขึ้นได้ เมื่อบุคคลได้มีการเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องถึงท่าที และพฤติกรรมทางการเมือง ของคนในสังคมด้วย สิ่งสำคัญที่จะมีผลกระทบต่อระบบการเมือง คือ

1. ขอบเขตและปริมาณการสนับสนุนที่บุคคลในสังคม มีต่อข้าราชการ และต่อผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ
2. ความเต็มใจของบุคคล ที่จะยินยอมหรือปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบคำสั่ง และการตัดสินใจของรัฐในกิจกรรมสาธารณะ
3. ความคาดหวังและการเรียกร้องที่บุคคลมีต่อรัฐบาล ในกรณีที่มีทัศนคติของบุคคลเป็นอุปสรรคหรือไม่สอดคล้องกับนโยบายหรือทิศทางการพัฒนาประเทศอาจเกิดความสับสนวุ่นวายทางการเมือง หรือหากบุคคล ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการการเมือง ก็จะเป็น อุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการเมืองของประเทศ

เป็นอย่างมาก ซึ่งหนทางแก้ไขที่สำคัญอันหนึ่งในประเด็นนี้คือการนำเอาการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้อง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองและข่าวสารการเมือง

การสื่อสารและการเมืองมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก กล่าวคือ สังคมจะเป็นไปอย่างไร ขึ้นกับความสามารถของประชาชน ในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูลระหว่างกันคือ การแลกเปลี่ยน ความเกลียด ความกลัว ความเคารพ ซึ่งใช้สนับสนุนการสั่ง การชักจูง การโต้เถียง การคัดค้าน อันเป็นรากฐานแข่งขันด้านอำนาจและอิทธิพล หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การสื่อสาร เป็นเครื่องมือสนับสนุนหรือเรียกร้องทางการเมืองนั่นเอง

Pye นักรัฐศาสตร์คนหนึ่ง ได้พูดถึงบทบาทของ การสื่อสารในการพัฒนาการเมืองดังนี้คือ (Pye 1963:3 - 23)

1. ช่วยให้การกระทำบางอย่าง ของปัจเจกบุคคลมีผลหรืออิทธิพลกระทบไปทั่วสังคม
2. ทำให้เห็นว่าการเมืองของมวลชนเป็นสิ่งที่มิมีเหตุผล
3. กำหนดขอบเขตหรือแนวทาง ในการคาดหมายสิ่งที่น่าจะเป็น ในอนาคต และในการวัดระดับความสามารถในการมองการณ์ไกลของผู้นำ
4. ช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจกระบวนการทางการเมือง เจตนา และการกระทำของนักการเมือง
5. ช่วยในการกำหนดกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินว่าอะไร เป็นเหตุผล และอะไรเป็นผลของการกระทำทางการเมือง และอะไรที่ผู้นำและผู้ตามสามารถยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือมีเหตุผล

เสถียร เขยประทับ (2528:89-95) ได้อธิบายบทบาททางการเมืองของ การสื่อสารตามแนวคิดของ Rao ว่า

1. การสื่อสารช่วยในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอำนาจจากการสืบทอด มาเป็นความสัมพันธ์ในหลาย ๆ กรณี ข่าวสารนั้นในตัวของมันเองก็คืออำนาจ จะ เห็น ได้ว่า เฉพาะบุคคลที่รู้ข่าวสารเท่านั้น ที่สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เปิดให้ได้ ปราบปรามการฉ้อโกงเป็นจริงในทางการเมือง เช่นเดียวกับในทาง เศรษฐกิจและสังคม และ เป็นจริงทั้งในสังคมที่พัฒนาแล้ว และในสังคมที่กำลังพัฒนา ในสังคมที่พัฒนานั้น บุคคล ที่รู้ข่าวสาร และสามารถถ่ายทอดข่าวสารให้แก่คนอื่นรู้ด้วย จะ เป็นผู้ที่บรรลุถึงการมี อำนาจเหมือนกับการบรรลุถึงสถานภาพที่สูงส่งทางสังคม ถ้าความสนใจของบุคคลที่รู้ ข่าวสาร เป็นความสนใจทางการเมือง บุคคลผู้นั้นก็จะใช้ข่าวสาร เพื่อให้ได้มาซึ่ง อำนาจในทางการเมือง

2. การสื่อสารกระตุ้นผู้นำตามแบบประเพณี ให้รักษาอำนาจของตน โดยการยกระดับข่าวสารของตนให้สูงขึ้น การทำลายจากผู้นำที่ไม่ใช่ผู้นำตามแบบ ประเพณีที่หนุ่มกว่า มีการศึกษาและรู้ข่าวสารดีจะบังคับให้ผู้นำตามประเพณีต้องทำตน เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารอย่างจริงจัง การทำตนเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารอย่างจริงจัง เท่านั้น ที่จะทำให้ผู้นำตามแบบประเพณีสามารถรักษาอำนาจของตนได้ ผู้นำตามแบบ ประเพณีเหล่านี้มีข้อได้เปรียบตรงที่เป็นผู้ที่ "อยู่ในตำแหน่ง" แต่ก็ต้องหาทางส่งเสริม หรือสนับสนุนข้อได้เปรียบนี้อย่างจริงจังด้วยข่าวสารปัญหาและพลังงานของ "ผู้ทำลาย" (ผู้นำที่ไม่ใช่ผู้นำตามแบบประเพณี) ในกระบวนการของการ "แข่งขันชิงชัย" นี้ การสื่อสารในทุกๆระดับเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้นำตามแบบประเพณี ไม่สามารถจำกัด ตนเองอยู่กับการสื่อสารตามแนวนอน (กับผู้ที่มิมีสถานภาพเท่า ๆ กับตน) ในกระบวนการของการสื่อสารเท่านั้น แต่ต้องสื่อสารตามแนวตั้งด้วย ทั้งหมดนี้จะมีผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตในทาง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน และผลกระทบนี้ จะมีต่อการ เปลี่ยนแปลงในกระบวนการสื่อสารด้วย

3. การสื่อสารช่วยมวลชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง และช่วยกระตุ้นให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง ถ้าปราศจากการสื่อสาร การเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ก็ยากยิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ ถ้าหากว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง ถูกจำกัดอยู่กับคนไม่กี่คน โดยประชาชนที่เหลือส่วนใหญ่เพียงแต่คอยทำตามผู้นำในการออกเสียงลงคะแนนคล้าย ๆ กับฝูงวัวควายที่คอยเดินตามจำฝูงอย่างเดียว ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นสิ่งหลอกลวง

นอกจาก การสื่อสารจะช่วยให้ เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกว้างขวางแล้ว ยังช่วยให้มวลชน ตระหนักถึง ความสำคัญในบทบาทของตนในกระบวนการทางการเมือง การสื่อสารช่วยให้มวลชนทราบว่า ผู้นำของตนต้องการสนับสนุน และทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมวลชนที่จะให้หรือไม่ให้การสนับสนุน การสื่อสารช่วยทำให้ประชาชนรู้ว่าตนเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ และความคิดเห็นของตนเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองประเทศจะต้องคำนึงถึง

4. การสื่อสารช่วยรัฐบาล ในการเรียนรู้ความต้องการของประชาชน และช่วยวางโครงการต่างๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการนั้น รัฐบาลที่รับผิดชอบทุก รัฐบาลต้องอาศัยการสื่อสาร เพื่อทราบถึง ความรู้สึกความต้องการหรืออารมณ์ของประชาชนนั้นก่อน ระหว่างและภายหลังจากการเผยแพร่ หรือแนะนำโครงการใหม่ ในประเทศที่กำลังพัฒนา การได้รับปฏิกิริยาตอบสนองอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา เช่นนี้ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการวางโครงการที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาการเมือง ต้องอาศัยการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของประชาชน และรัฐบาลจะต้องไม่เพียงแต่รายงานข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน แต่ยังคงเรียนรู้ถึงอารมณ์ และความรู้สึกของประชาชนด้วย ในประเทศที่กำลังพัฒนาแล้ว ซึ่งมี ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การทดลองในระดับเล็ก ๆ อาจทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกและมีปฏิกริยาในทันที แต่ในประเทศกำลังพัฒนาสิ่งเหล่านี้ไม่อาจที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นช่องทางของรัฐบาลจะต้องครอบคลุมปฏิกิริยาตอบสนองหรือปฏิกริยาสัมพันธ์ของประชาชนในทุกแง่ทุกมุม

5. การสื่อสารช่วยให้ประชาชนทราบถึงแผนการและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนขึ้นอยู่กับระดับ หรือปริมาณ ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ประชาชนทราบประชาชน จะใช้วิจารณญาณและประสบการณ์ของตนในอนาคตของรัฐบาล มีการสื่อสารกัน มากขึ้นการตัดสินใจก็ยิ่งมีเหตุผลมากขึ้น หรืออย่างน้อยก็เป็นการตัดสินใจที่มีข้อมูลที่ กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม การขาดแคลนหรือการไม่ใช้สื่อหรือช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้บุคคลที่มีความสนใจเพียงไม่กี่คนในระดับสูง สามารถตัดสินใจชะตากรรมของ พรรคการเมืองหรือโครงการได้โดยง่าย

6. การสื่อสารช่วยสร้างเอกภาพให้แก่ชาติ และส่งผลให้ชาติมีอำนาจ การสื่อสารช่วยทำให้ประชาชนจากภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันในวรรณะ ภาษาวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะอย่างอื่นที่อาจนำไปสู่การแตกแยกที่สามารถมารวม เป็นชุมชนหรือชาติเดียวกันได้ สำหรับชาติที่เกิดขึ้นใหม่ บทบาทของการสื่อสารเช่นนี้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะชาติที่เพิ่งได้รับเอกราชใหม่ ๆ หรือเพิ่ง เกิด ใหม่มักประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ซึ่งอาจนำไปสู่การแตกแยกได้ตลอดเวลา การสื่อสารสามารถใช้แก้ไขจุดอ่อน ซึ่งอาจนำไปสู่การแตกแยกนี้ได้ และนำมาซึ่ง เอกภาพซึ่ง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศและความเข้มแข็งของชาติ

7. การสื่อสารช่วยก่อให้เกิดความเสมอภาค และการเคารพในศักดิ์ศรี ของมนุษย์ในเวทีการเมือง เช่นเดียวกับในทางสังคม การสื่อสารช่วยเปิดประตู กิจกรรมทางการเมืองไว้กับคนที่ฐานะทางสังคมที่ด้อยกว่า กระบวนการเช่นนี้จะ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในปฏิกริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ซึ่งจะนำไปสู่การประเมิน คุณค่าของ โครงสร้างทางสังคมเสียใหม่ ช่องว่างระหว่างผู้นำและประชาชนจะลดลง จนทำให้แต่ละฝ่ายเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน แต่ละฝ่ายต่างต้องพึ่งพาอาศัยอีก ฝ่ายหนึ่ง เพราะฉะนั้นจะต้องมีปฏิกริยาสัมพันธ์กับอีกฝ่ายหนึ่ง บนพื้นฐานของความ เสมอภาคอย่างมีเหตุผล

8. การสื่อสารทำให้การพัฒนาทางการเมือง กลายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยตัวของมันเอง การสื่อสาร และกิจกรรมทางการเมือง ต่างมีปฏิริยาสัมพันธ์ซึ่งกันและกันดังที่ได้กล่าวแล้ว ตั้งแต่ขั้นที่ 1 จนถึงขั้นที่ 7 และ ส่งผลให้วิวัฒนาการทางการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง เป็นกระบวนการซึ่งต่อเนื่องด้วยตัวของมันเอง ปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและกิจกรรมทางการเมือง เช่นนี้ ทำให้การต่อสู้แข่งขันทางการเมือง อยู่ในสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้อำนาจทางการเมืองโดยตัวของมันเอง ก็จะมีคุณลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยจะเปลี่ยนรูปจากอำนาจที่มีลักษณะถาวร เนื่องมาจากอิทธิพลของประเพณีมาเป็นอำนาจที่มีลักษณะชั่วคราวที่ต้องใช้ความพยายาม ในการปกป้องรักษาตลอดเวลา การที่การสื่อสาร ช่วยเหลือทุกหน่วย หรือทุกองค์การในโครงสร้างของอำนาจทราบข่าวสารนั้น ทำให้ผู้ที่เฉื่อยชาเกิดความกระตือรือร้น ทำให้พวกหัวรุนแรงที่ขบถคัดค้าน โดยวิธีการรุนแรงค่อยผ่อนคลายเป็นความรุนแรงและกระตุ้นผู้ที่เป็กลางให้เข้าใจกระบวนการ และความสลับซับซ้อนทางการเมืองยิ่งขึ้น

จากบทบาทของการสื่อสารทางการเมืองข้างต้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ " ข่าวสารการเมือง " วิลเบอร์ ชรามม์ พูดถึง " ข่าวสาร " ว่าเป็นเนื้อหาอะไรก็ได้ ที่จะช่วยลดความไม่แน่ใจหรือจำนวนทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ในสถานการณ์หนึ่ง (Wilber Shramm 1971:13)

สตีเวน แชนฟี ได้ให้คำนิยามที่เฉพาะเจาะจงลงไปถึง " ข่าวสารการเมือง " โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ระบบของ เดวิด ฮีลตัน ว่าเป็น " ความรู้ของสมาชิกในระบบการเมือง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในสถานะของระบบ ในแง่ของการแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม (Steven Chaffee 1975 : 69)

หากพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสาร เราอาจแยกความหมายของข่าวสารออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ (สนั่น บัณฑิต 2520: 44)

1. มงในแง่องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารข่าวสารอาจหมายถึงสัญลักษณ์ (Symbol) หรือเนื้อหา (Content) ของข่าวสารก็ได้
2. มงในแง่องค์ประกอบด้านผลของกระบวนการสื่อสารถ้าแบ่งผลของการสื่อสารที่มีต่อมนุษย์ ออกเป็น 3 ระดับ คือ ความรู้ (Knowledge) ทศคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) แล้ว ส่วนมากจะเข้าใจว่าข่าวสารจะอยู่ในระดับเดียวกับความรู้ เช่น ข่าวสารที่บุคคลได้รับจากสื่อมวลชน เป็นต้น
3. มงในแง่หน้าที่ของการสื่อสารอาจเห็นความแตกต่างระหว่างหน้าที่ด้านการให้ข่าวสาร และหน้าที่ด้านการชักจูงของการสื่อสาร โดยมีหน้าที่ในการให้ " ข่าวสาร " นั้น จะเน้นในส่วนของข้อเท็จจริงและข่าว ส่วนหน้าที่ในการชักจูงใจของการสื่อสารนั้น จะเน้นในเรื่องของความคิดเห็น

อย่างไรก็ตาม "ข่าวสาร" ซึ่งหมายถึง "ข่าวสารการเมือง" ด้วยนั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับ "ความไม่แน่นอน" (Uncertainty) อยู่มาก ในสถานการณ์ทั่วไป ข่าวสารจะช่วยลดความไม่แน่ใจของบุคคล กล่าวคือ การที่คนเราจะตัดสินใจรับรู้ หรือยอมรับสิ่งของหรือเหตุการณ์ทางการเมืองใด ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของข่าวสารที่เขาได้รับถ้าหากเขาได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์มากเท่าใดก็จะสามารถตัดสินใจรับรู้หรือยอมรับง่ายเข้า ความไม่แน่ใจก็จะลดน้อยลงไปในกรณีตรงกันข้ามถ้าขาดข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์หรือแนวความคิดนั้น ความไม่แน่ใจก็มีมากทำให้ยากที่จะตัดสินใจรับรู้หรือยอมรับได้ (บุญเลิศ ศุภติลล 2523:8)

ดังนั้น หนทางในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย ก็อาจจะใช้ "ข่าวสารการเมือง" เพื่อลดความไม่แน่ใจและ เพิ่มความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง เพื่อยังผลให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยกับระบอบประชาธิปไตย ได้ โดยเฉพาะกับประชาชนที่อยู่ในต่างจังหวัด

หากเราวิเคราะห์การสื่อสารทางการเมืองในแง่ของช่องทาง หรือสื่อ นั้น เราอาจแยกประเภทของการสื่อสารทางการเมืองได้เป็น การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal) และการสื่อสารมวลชน (Mass Communication)

การสื่อสารระหว่างบุคคล มีความสำคัญและมีบทบาทแฝงอยู่ในทุกสังคม เพียงแต่จะมีอิทธิพลในระดับต่างกันไปตามนั้น องค์ประกอบที่สำคัญ ในการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ ผู้นำทางความคิด สภาวะผู้นำทางความคิดเห็น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเล็ก ๆ เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว เพื่อนบ้าน ไม่ใช่สภาวะผู้นำที่เด่นชัดและเป็นทางการ แต่ภาวะผู้นำทางความคิดเห็นเป็นสิ่งที่เกือบมองไม่เห็นเป็นภาวะผู้นำในระดับบุคคลต่อบุคคลในการติดต่อกันอย่างปกติธรรมดา ในชีวิตประจำวัน

การสื่อสารมวลชน จะมีความแตกต่างจากการสื่อสารระหว่างบุคคลในแง่ที่ว่า การสื่อสารมวลชน จะเป็นการสื่อสารจากแหล่งเดียวไปยังผู้รับสารที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่อยู่กระจัดกระจาย แหล่งสารจะมีลักษณะ เป็นองค์การและเป็นวิชาชีพ

ในการพัฒนาระบบการเมืองนั้น สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ในการเสนอข้อเท็จจริงมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับบทบาท ในการชักจูงความคิดเห็นแต่เพียงฝ่ายเดียว ควรมุ่งเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง พัฒนาความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการเมือง

สื่อมวลชนมีหน้าที่หนึ่งที่สำคัญ เรียกว่า "การกำหนดวาระ" (Agenda Setting) (บุญเลิศ ศุภคิลก 2521:31) หากนำมาพิจารณาในแง่การเมืองนั้น อาจสรุปได้ว่าเป็นการที่สื่อมวลชนทั้งหลายเป็นผู้กำหนดวาระ เกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นหัวข้อทางการเมืองไว้ ยิ่งสื่อมวลชนเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหา มากเท่าใด ประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นด้วย ถ้าพิจารณาในแง่ของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย หากสื่อ

มวลชนเลือกเสนอประเด็นหรือปัญหาทางการปกครองระบบประชาธิปไตยมากเท่าใด โอกาสที่ประชาชน จะรับทราบถึงเนื้อหาสาระของการปกครอง ในระบบนี้ก็จะยิ่งมีมากขึ้น ระดับความรู้และความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตยก็จะเพิ่มพูนขึ้นในความคิดของประชาชน

จากช่องทางสื่อสารทางการเมือง ที่สำคัญสองประการข้างต้นนั้น เราอาจสรุปแหล่งที่มาของข่าวสารการเมืองในสังคมไทยได้ดังนี้ คือ

1. กลุ่มบุคคล อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

1.1 กลุ่มปฐมภูมิ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รู้จักมักคุ้นรอบตัว เช่น คนในครอบครัว ญาติมิตร เพื่อนฝูง ครู เป็นต้น เป็นกลุ่มที่บุคคลคบหาสมาคม และพบปะอยู่เสมอ เป็นส่วนตัว

1.2 กลุ่มทุติยภูมิ หมายถึงกลุ่มบุคคลซึ่งบุคคลมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับโดยมีผลประโยชน์หรือกิจกรรมร่วมกันบางอย่าง แต่โดยทั่วไป ไม่ได้รู้จักกันโดยเหตุผลของความสนิทสนมส่วนตัว เช่นสหภาพแรงงาน ชมรมหรือสโมสร เป็นต้น

1.3 กลุ่มอ้างอิง กลุ่มนี้มิใช่กลุ่มที่ต้องการรวมตัวกันอย่างเด่นชัด แต่หมายถึง กลุ่มที่มีลักษณะของการรวมกันบางอย่างที่ทำให้บุคคล เกิดความรู้สึกผูกพันหรือรู้สึก "เป็นพวก" ด้วย เช่นกลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มไฮโซไฮตี เป็นต้น

2. สื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่สื่อรอบตัว เช่น วารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ที่เผยแพร่สื่อสารด้านการเมือง ฯลฯ ส่วนให้ข่าวสารทางการเมืองแก่บุคคล หากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับตรงกับที่เคยเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ก็จะช่วยย้าความคิด ความเชื่อ และทัศนคติทางการเมืองของบุคคลมากขึ้น แต่ถ้าหากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ และสื่อต่าง ๆ ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกัน บุคคลก็จะเลือกรับข่าวสารเฉพาะที่ตนชอบ สนใจ น่าเชื่อถืออันมีผลให้ทิศทางการเมืองของแต่ละคนแตกต่างกันไป

จากช่องทางการสื่อสารดังกล่าว เราสามารถสื่อข่าวสารทางการเมือง
ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางการเมืองได้ใน 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. อุดมการณ์ โครงสร้างและกระบวนการการเมืองในปัจจุบัน
2. นโยบาย การดำเนินการและการตัดสินใจทางการเมือง
3. แนวทางการพัฒนาการเมืองในอนาคต

ข่าวสารการเมืองที่ส่งผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองนั้น สามารถ
ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดรูปแบบของกิจกรรมการเมืองต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การตัดสินใจทางการเมือง การตัดสินใจจะถูกต้อง เหมาะสม
เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ
2. การนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายที่กำหนดไว้อย่างดีเพียงใดก็ตาม
ย่อมไม่เกิดผลหากมิได้มีการสื่อสารให้ผู้ที่ต้องนำไปปฏิบัติ เข้าใจถูกต้องตรงกันมิฉะนั้น
จะเกิดความเข้าใจผิด มีการตีความไปต่าง ๆ นานา จะทำให้การดำเนินนโยบาย
สับสน ไม่ตรงไปตามที่กำหนด
3. การเรียกร้องของประชาชน ความต้องการ หรือปัญหาขัดข้อง
เดือดร้อนต่าง ๆ ของประชาชนนั้น รัฐบาลได้ตระหนักจากการตรวจสอบ สอด
ส่องของเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่การสอดส่องของเจ้าหน้าที่เพียงส่วนเดียวยังไม่พอ
ประชาชนควรสื่อสารให้รัฐบาลทราบถึงปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของตนด้วย
4. การเรียนรู้ทางการเมือง สมาชิกในสังคม จะมีแนวพฤติกรรมที่
เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในแต่ละสังคมเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกผู้นั้นได้
เรียนรู้การปฏิบัติอย่างไร เช่น ในระบอบประชาธิปไตย หากประชาชนเข้าใจ
หลักการประชาธิปไตย ระเบียบ กติกาประชาธิปไตย เคารพสิทธิของผู้อื่น และ
ใช้เสรีภาพของตนให้เหมาะสม ก็ย่อมทำให้ประชาธิปไตยดำเนินไปด้วยดี

การรู้จักเลือกใช้ช่องทางที่เหมาะสม ก็เป็นประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณา
อีกเช่นกันในการดำเนินการเพื่อพัฒนาการเมือง กล่าวคือต้องมีเนื้อหาสาระให้

เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในแง่ของศักยภาพในการเปิดรับสาร หรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล เพื่อให้ผู้รับสารนั้น เชื่อและคล้อยตาม สนับสนุน ตลอดจนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

หากเราสามารถศึกษาถึงความต้องการและความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายต่อลักษณะข่าวสารและช่องทางของสื่อแล้ว การสื่อสารของเราก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจในข่าวสารการเมือง
(ชนิดา พลศรี 2530 : 6)

แนวคิดนี้ เป็นแนวคิดที่เน้นศึกษาผู้รับสาร (Audience Analysis) เป็นสำคัญ เนื่องจากผู้รับสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ เพราะการสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับ การที่ผู้รับสารสามารถรับสารและ เข้าใจในสารนั้นมากเพียงใด

มีแนวคิดหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้คือ แนวคิดทางด้านการใช้สื่อ เพื่อสนองความพึงพอใจของมนุษย์ (Uses and Gratifications) คือการที่ผู้รับสารเป็นผู้กำหนดว่าตนต้องการอะไร สื่ออะไร และสารอะไรจึงจะตอบสนองความต้องการของตนได้ นั่นคือการสื่อสารที่ผู้รับตัดสินใจโดยอาศัยพื้นฐานของความต้องการของตนเป็นหลัก

Katz (1973) ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับการใช้ทฤษฎีการใช้สื่อ เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ โดยการศึกษาจากข้อมูลที่เก็บจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ต อิสราเอล ซึ่งลักษณะของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจขั้นพื้นฐาน และความพยายามที่จะประดิษฐ์เครื่องมือในการวัดมากกว่าที่จะเป็นการศึกษา เพื่อพิสูจน์

จันสมมติฐานใด ๆ เป็นงานที่มีลักษณะ เป็นการวิจัยการใช้อ้างอิง เพื่อสนองความพึงพอใจ (Uses and Gratifications) รวมทั้งยังเป็นต้นแบบของการวิจัยแนวนี้ซึ่ง มาตรฐานการวัดความต้องการที่ Katz และคณะได้สร้างขึ้นคือ การนำเอาองค์ ประกอบสามมิติ มารวมกันเป็นความต้องการในแง่ต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งสามนั้นก็คือ

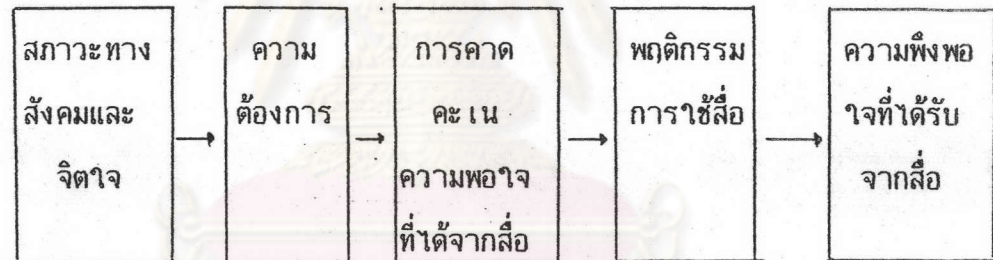
1. Mode เป็นลักษณะของความต้องการเช่น
  - 1.1 ต้องการให้เพิ่มมากขึ้น
  - 1.2 ต้องการให้ลดลง
  - 1.3 ต้องการให้ได้มา
2. Connection คือลักษณะจุดประสงค์ของการติดต่อของบุคคลต่อสิ่ง ภายนอก เพื่อ
  - 2.1 รับข่าวสารความรู้
  - 2.2 ความพอใจ , ประสบการณ์ทางอารมณ์
  - 2.3 ความเชื่อถือ , ความมั่นใจ , ความมั่นคง และสถานภาพ
  - 2.4 เชื่อมโยงความสัมพันธ์
3. Reference คือบุคคล หรือสิ่งภายนอกที่มนุษย์เฝงการติดต่อไปสู่ ใต้แก่
  - 3.1 ตนเอง
  - 3.2 ครอบครัว
  - 3.3 เพื่อนฝูง
  - 3.4 สังคม , รัฐบาล
  - 3.5 ชนบประเพณี , วัฒนธรรม
  - 3.6 โลก
  - 3.7 สิ่งภายนอกอื่น ๆ ที่มีความหมายน้อยลบ

มิติทั้งสามเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกันจนเกิดเป็นแบบแผนของการใช้อ้างอิง เพื่อให้เกิดความพึงพอใจขึ้นมา ซึ่งมีองค์ประกอบเหล่านี้คือ

1. สภาพของสังคมและจิตใจของบุคคล
2. ความต้องการของบุคคล
3. การคาดคะเนความพอใจในสื่อ
4. สื่อและแหล่งที่มาของสาร
5. ความแตกต่างกันในพฤติกรรมการใช้สื่อ
6. ความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อ

ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นแบบจำลองดังนี้คือ

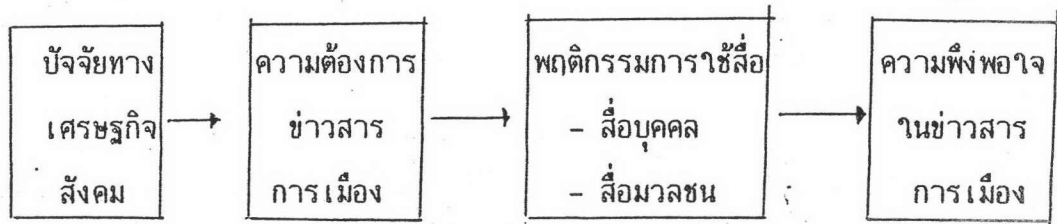
แบบจำลองในการใช้สื่อ

แบบจำลองนี้เป็น การอธิบายถึง พฤติกรรมการใช้สื่อว่ามีความสัมพันธ์
 กับความต้องการของมนุษย์และการสนองความพอใจของมนุษย์ เมื่อนำมาประยุกต์
 เข้ากับความต้องการและความพึงพอใจในข่าวสารการเมืองแล้ว เราอาจได้
 แบบจำลองในลักษณะดังต่อไปนี้คือ

แบบจำลองความต้องการและความพึงพอใจในข่าวสารการเมือง

แนวการวิเคราะห์ผู้รับสารแนวนี้นั้นเน้นในเรื่องของความต้องการ (Needs) ของผู้ใช้สื่อแต่เพียงอย่างเดียวว่าเป็นตัวอธิบายพฤติกรรมการใช้สื่อของมนุษย์ ดังนั้นหากเราสามารถศึกษาได้ว่า คนกลุ่มต่าง ๆ นั้นมีรูปแบบความต้องการข่าวสารการเมืองในรูปแบบใด และมีพฤติกรรมการใช้สื่อในลักษณะไหนแล้ว เราก็จะสามารถทำการสื่อสารที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด อันจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยได้ต่อไป

ความต้องการที่จะใช้สื่อต่าง ๆ หรือพฤติกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นนั้นได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางสังคม, เศรษฐกิจ และประชากรอย่างมาก

นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ ได้ให้ความสนใจที่จะศึกษา สภาพแวดล้อมทางสังคมและทาง เศรษฐกิจ ที่จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองด้วย การศึกษาของนักวิชาการในด้านเหล่านี้ ทำให้เราทราบว่าปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของคนเรา อันมีตัวแปรต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องเพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้ ฯลฯ ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของบุคคลทั้งสิ้น โดยเฉพาะ สภาพทางเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อ พฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง เป็นอย่างมากทีเดียว สภาพเศรษฐกิจ จะส่งผลที่ทำให้ประชาชนแต่ละกลุ่มสามารถเป็นเจ้าของและเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้ไม่เท่ากัน ซึ่งก็จะมีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองที่สำคัญก็คือการขาดข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม ซึ่งจะ เป็นผลทำให้ไม่สามารถมีส่วนร่วมทาง

การเมืองได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้นหากเราสามารถวิเคราะห์ความต้องการข่าวสารการเมืองของผู้รับสารแต่ละกลุ่มได้แล้ว เราก็จะสามารถวางแผนการเผยแพร่ข่าวสารการเมืองไปสู่กลุ่มเหล่านั้นได้ โดยมีความเหมาะสมทั้งในแง่ของเทคโนโลยีในการรับข่าวสารของพวกเขา และระดับความพึงพอใจในข่าวสารการเมืองที่เขาได้รับ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทาง การสื่อสารทางการเมืองที่สมบูรณ์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยต่อไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานที่ศึกษาในเรื่องของ ความต้องการ และความพึงพอใจในข่าวสารการเมืองของประชาชนที่มีปัจจัยทางสังคม , เศรษฐกิจ และประชากร เท่าที่ผ่านมา นั้น ยังไม่มีผู้สนใจศึกษามากเท่าใดนัก การศึกษากระบวนการสื่อสารกับการเมืองก็มักจะ เป็นในแง่ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการศึกษาตามแนวคิด Uses and Gratifications นั้น ก็แทบจะไม่มีในแง่ของการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเมืองเลย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสามารถประมวลงานวิจัยที่คิดว่าเกี่ยวข้องในบางประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ

1. แชรรมม์ (Shramm 1969 : 197) พบว่าการศึกษามีอิทธิพลต่อความสนใจข่าวสารการเมือง อาชีพและรายได้ จะมีอิทธิพลก็ต่อเมื่อคนมีการศึกษาดำเท่านั้น นั่นคือ ถ้าคนมีการศึกษาสูงแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใด มีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร ความสนใจข่าวสารการเมืองจะไม่แตกต่างกัน แต่ถ้ามีการศึกษาดำแล้ว การมีฐานะดีขึ้น มีอาชีพที่มีค่านิยมสูงขึ้นในสังคม ก็จะช่วยเพิ่มความสนใจข่าวสารการเมืองให้กับประชาชน

2. แม็คเนลลี่และฟอนซีกา (McNally and Fonseca 1964 : 225) พบว่าการใช้สื่อที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในข่าวสารการเมือง ได้ดีกว่าการใช้วิทยุโทรทัศน์ที่ประชาชนถือว่าเป็นสื่อที่ใช้สำหรับให้ความบันเทิง ในการศึกษาคั้งนี้ แม็คเนลลี่และฟอนซีกา ศึกษากลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยคอสตาริกัน พบว่าฐานะทาง เศรษฐกิจ ไม่มีผลต่อการสนใจข่าวสารการเมืองของนักศึกษาซึ่งตรงกับที่ แครมม์ เคยกล่าวไว้ว่า ถ้าคนมีการศึกษาสูงแล้ว ฐานะทาง เศรษฐกิจจะ ไม่มีผลต่อการสนใจข่าวสารทางการเมือง

3. แม็คคอมบ์ และมัลลินส์ (McCombs and Mullins 1978 : 27) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา การใช้สื่อมวลชนและความสนใจทางการเมือง พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้สื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง แต่การศึกษานั้น มีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง โดยไม่ผ่านสื่อมวลชนนั้นไม่มี จากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าขณะที่การศึกษาเป็นตัวกำหนดการใช้สื่อมวลชน แต่การศึกษายังไม่ได้เป็นตัวกำหนดความสนใจทางการเมือง

4. ปาล์มกรีน และเรเบิร์น (Palmgreen and Rayburn : 1979) ใช้ค่าความแตกต่างระหว่างความคาดหวังรายการโทรทัศน์ (รายการความรู้ ความบันเทิง การเชื่อมสัมพันธ์กับคนในครอบครัว) กับความพึงพอใจที่ผู้ชมได้รับจากรายการโทรทัศน์ และพบว่ามีค่าแตกต่างสูง (ความคาดหวังสูง - พอใจต่ำ หรือคาดหวังต่ำ - พอใจสูง) นั่นก็คือมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการชมโทรทัศน์

5. ปาล์มกรีน และคณะ (Palmgreen et al : 1981) ซึ่งศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจในการชมรายการข่าว ของผู้ชมโทรทัศน์ ในเมืองเล็กซิงตัน รัฐเคนตักกี จำนวน 327 คน ในเดือนพฤศจิกายน 1981 โดยการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์พบว่า การเลือกชมรายการข่าวมีความสัมพันธ์กับความคาด

หวัง เกี่ยวกับประโยชน์และความพึงพอใจในประโยชน์ที่ได้รับจากการชมโทรทัศน์

การศึกษาทฤษฎี การใช้สื่อเพื่อประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจยังอยู่ในระยะของการเริ่มต้น โดยที่ทฤษฎีนี้ยึดเอาความต้องการของบุคคล (Needs) เพียงตัวเดียว เป็นตัวอธิบายทฤษฎี งานวิจัยที่ใช้ตัวแปรนี้เป็นหลัก ยังมีไม่มากนัก แต่นักหลัง ๆ ได้มีความพยายามที่จะนำตัวแปรอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทในการอธิบายเพิ่มเติมไปจากการใช้ความต้องการแต่เพียงอย่างเดียว ดังเช่น

1. ยุกพล เบ็ญจรงค์กิจได้วิจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ความต้องการและการใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์ของผู้ชม เพื่อศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิต และการเปลี่ยนแปลงความต้องการ เช่นว่านี้ ยังเป็นผลให้การชมรายการโทรทัศน์ของเขาเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย นั่นคือ เป็นการช่วยอธิบายให้เห็นว่า การนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคล (Life Events) มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของการใช้สื่อโทรทัศน์ด้วย (Yubol Benjarongkit : 1985)

2. ชนิตา พลศรีได้ทำการศึกษาระดับความคาดหวังและความพึงพอใจของเยาวชนที่ได้รับจากการชมโทรทัศน์การันพิพิธภัณฑศึกษาศาสตร์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนที่เข้าชมพิพิธภัณฑศึกษาศาสตร์ในระหว่างเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน 2530 จำนวน 440 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า ความคาดหวังของเยาวชนเกี่ยวกับพิพิธภัณฑศึกษาศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมชมโทรทัศน์การันพิพิธภัณฑศึกษาศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของเยาวชน

อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังของเยาวชนนั้น มีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับความพึงพอใจที่ได้รับ โดยไม่ต้องผ่านพฤติกรรมชมแต่อย่างใด
(ชนิตา พลศรี : 2530 :)

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ เมืองนั้น มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

1. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ได้ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับข่าวสารการเมืองของคนไทยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,181 คน จากทั่วประเทศ ใช้เวลาเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม ถึงกลางเดือนเมษายน 2523 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีมาตรฐานเดียวกัน จึงได้สร้างโครงสร้างอย่างละเอียดของการสัมภาษณ์ด้วย ซึ่งจะทดสอบความรู้ ของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องนี้ต่อไปคือ

1.1 ความรู้เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของประเทศ

1.2 ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและสถาบันทางการเมือง
การปกครองของไทย

1.3 ความรู้เกี่ยวกับบุคคลชั้นนำ และเหตุการณ์สำคัญ ๆ

โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ซึ่งผลที่ออกมาปรากฏว่า คนไทยส่วนใหญ่ต่างมีความรู้ข่าวสารการเมืองค่อนข้างสูง ปัจจัยที่พบว่าเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของการมีความรู้ทางการเมืองอย่างสำคัญได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้และเพศ โดยเฉพาะระดับการศึกษาและรายได้นั้น นับว่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับ การมีความรู้ข่าวสารทางการเมือง กล่าวคือ ยิ่งบุคคลมีการศึกษาสูงและมีรายได้สูง ยิ่งมีความรู้ข่าวสารการเมืองสูงตามไปด้วย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว : 2523)

2. เสรี วงษ์มณฑา ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง ความต้องการการเรียนรู้ทางการเมือง และปัจจัยทางด้านสังคมและจิตวิทยาของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ เชียงใหม่ จำนวน 472 คน พบว่า นักศึกษานปัจจุบันนี้ให้ความสนใจต่อการเมืองมากกว่าในสมัยก่อน โดยแหล่งข่าวสารทางการเมืองที่สำคัญได้แก่ หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ โดยนักศึกษาที่ให้ความสนใจและเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมากเท่าไร ก็มีแนวโน้มที่จะ ตระหนักถึงความสำคัญของ

การเมืองมากตามไปด้วย การสื่อสารระหว่างเพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง มีผลต่อความสนใจและการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษา (Seri Wongmonta :1978)

3. วันทนี๋ แสนักดี ได้ศึกษาถึงความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการรับรู้ทางการเมืองจากสื่อมวลชน ความคาดหวัง รวมทั้งพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและความพึงพอใจของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างและนักศึกษาวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา จำนวน 601 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผลจากการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันคือ

3.1 เพศกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อในด้านความตั้งใจขณะเปิดรับสื่อ

3.2 ความต้องการรับรู้ทางการเมืองกับความคาดหวัง

3.3 ความต้องการรับรู้ทางการเมืองกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ

3.4 ความต้องการรับรู้ทางการเมืองกับความพึงพอใจ

3.5 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อกับความพึงพอใจ

(วันทนี๋ แสนักดี : 2533)

4. เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับกระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ" ในปี 2523 โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร และผู้ประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 295 คน พบว่า

4.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ การสื่อสารภายในกลุ่มเพื่อน รองลงไปคือ ลักษณะครอบครัวแบบ Concept Oriented การเปิดรับสื่อมวลชน (ซึ่งหมายถึงการอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ และการชมโทรทัศน์) และการศึกษา ตามลำดับ และเมื่อแยกพิจารณาตามกลุ่ม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มเกษตรกรมากที่สุด คือ ลักษณะครอบครัว ส่วนกลุ่มที่ทำงานโรงงานอุตสาหกรรม คือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน

4.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจแบบประชาธิปไตยได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ รองลงไปก็คือการสื่อสารในกลุ่มเพื่อนและการศึกษา ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาแต่ละกลุ่มพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ การอ่านหนังสือพิมพ์ ๆ ก็คือการอ่านหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกัน

4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองมากที่สุด ก็คือ การเปิดรับสื่อมวลชน (ซึ่งหมายถึง การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุและการชมโทรทัศน์) รองลงมาได้แก่การมีประสบการณ์ทางการเมืองและการสื่อสารระหว่างกลุ่มบุคคลตามลำดับ

4.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มทั้งสองที่สำคัญที่สุดคือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน รองลงไปได้แก่การมีประสบการณ์ทางการเมือง แต่เมื่อแยกพิจารณาแต่ละกลุ่มปรากฏว่าทั้งกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม ต่างมีปัจจัยการสื่อสารในกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด

4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกแยกตนเองจากการเมืองของ ทั้งสองกลุ่มนั้น ปรากฏว่าไม่มีปัจจัยใดที่มีความสำคัญอย่างชัดเจน

(เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว : 2524)

5. อำพล สิงห์โกวิท และ สวัสดิ์ กฤตราชตันท ได้สำรวจอิทธิพล การสื่อสารต่อความตื่นตัวทางการเมือง ของประชาชนในเขตปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ดและอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

5.1 การฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์ มีส่วนสำคัญที่ทำให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบท มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

5.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมชี้แจงข้าราชการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการบอกเล่าของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นตัวและความเข้าใจทางการเมือง

5.3 กระบวนการสื่อสารแบบสองจังหวะ (Two Step Flow Of

Communication) คือใช้ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลผสมกัน เป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในเขตชนบทของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีให้ผู้ให้ข่าวเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความนับถือ เป็นคนที่มีลักษณะดึงดูดใจคนฟัง และสามารถเข้ากับชาวบ้านได้

5.4 ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มักจะมีมากในบุคคลที่เป็นชายและพวกที่มีความรู้ในการอ่านและเขียนหนังสือได้ (อ่ำพล สิงห์โกวินทร์ และ สวัสดิ์ กฤตรัชตพันธ์ มบท: 64)

6. อัครเมศรี ทองนวล ได้ทำการวิจัยเรื่องการสื่อสารทางการเมืองศึกษาเฉพาะกรณี ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ความถนัดในการสื่อสารการเมืองจากหนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง กล่าวคือ ครูที่มีความถนัดในการสื่อสารทางการเมือง จากหนังสือพิมพ์บ่อยครั้งและมีแนวโน้ม ที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถนัดในการสื่อสารการเมือง จากหนังสือพิมพ์นาน ๆ ครั้ง (อัครเมศรี ทองนวล 2527 : 12)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย